

PARA - BANKA

Osmanlı döneminde banka hizmetleri, 1863 yılında kurulan Ziraat Bankası hariç, yabancı bankalarca yürütülmekte idi. Cumhuriyetin ilk dönemindeki liberal ekonomik politikadan olsa gerek, başlangıçta bir çok banka kurulmuştur. İlçelerde dahi bir iki bankanın kurulduğuna şahit olunmuştur. Bu bankalar, daha sonra ya tasfiye olmuşlar veya diğer bankalarla birleşerek ortadan kalkmışlardır. 1930 yılında Merkez bankası kuruluncaya kadar, Merkez Bankası görevlerini 1863 yılında kurulan Osmanlı Bankası yürütmekte idi.

Elde mevcut istatistiklerden, 1930 yılından sonraki Merkez Bankası bilançoları değerlendirilerek, dolaşımdaki para ve Merkez Bankası kredileri bulunmuştur. Bankaların toplam mevduatı istatistiklerden derlenmiş ve Tablo (11-1) hazırlanmıştır.

Tablo (11-2) ve Grafik (11-1), emisyon, Merkez Bankası kredileri, banka mevduatları, banka kredilerinin GSMH'ya oranlarını vermektedir. Bu oranların büyük devalüasyonların yapıldığı 1946, 1960, 1970, 1980, 2001 yıllarında ve bir önceki yıllarda yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir.

1965 yılından sonra tasarruf eğiliminin arttığını ve mevduatın GSMH'nin % 20'sinden büyük hale geldiğini görüyoruz. Faizlerin büyük çapta negatif olduğu 1980 yılında ise, bu oran tekrar % 20'nin altına düşmüştür. Tabiatıyla, tasarruf eğiliminin azaldığı yerde bankaların toplam kredileri de bir azalma göstermektedir. 1991 yılına kadar tasarruf eğilimi % 26'ya kadar çıkmış, bilahare tekrar düşmeye başlamıştır. 2001 yılında bu oran % 19.4'e gerilemiştir.

Tablo (11-2) den görüleceği gibi toplam 2001 yılı itibarı ile Bankalarımızın kredileri GSMH'ya bölümü sadece % 19.4 olmaktadır. Bu da sektörün küçüklüğü ve sığlığını göstermektedir.

Yine bu tablodan, 1995 yılında bankalar mevduatlarının % 56'sını kredi olarak kullandırırken, 2001 yılına gelindiğinde bu oran % 32'ye gerilemiştir. Hazinesinin aşırı borçlanması mevduatın krediye dönüşmesini önlemiştir. 1983 yılında bankaların mevduatının tümü krediye dönüşmüştür.

YILLAR	DOLAŞIMDAKİ PARA	MERKEZ BANKASI KREDİLERİ	BANKA MEVDUATLARI	BANKA KREDİLERİ
1923	-	-	3.4	
1924	-	-	16.7	27.9
1925	159	-	52.5	63.5
1926	-	-	44.3	54.3
1927	-	-	63.3	95.2
1928	-	-	91.9	105.1
1929	167	-	133.5	129.1
1930	-	-	134.8	124.1
1931	165.5	-	137.7	120.0
1932	163.5	185.6	132.7	123.3
1933	160.7	188.5	191	148
1934	164.6	210.6	185	130
1935	178.7	240.8	204	156
1936	201.8	251.8	252	174
1937	194.0	250.0	281	247
1938	219.4	297.7	316	276
1939	307.7	424.7	272	247
1940	433.8	580.1	288	267
1941	543.5	665.5	402	332
1942	765.5	944.1	474	426
1943	805.6	914.9	463	274
1944	964.0	1,025	556	488
1945	887.9	934.1	579	619
1946	940.3	992.3	736	785
1947	892.4	847.7	827	1,087
1948	935.1	1,035	996	1,188
1949	893.1	899.6	986	1,069
1950	1,003	1,140	1,228	1,301
1951	1,191	1,448	1,719	1,779
1952	1,198	1,866	2,252	2,620
1953	1,519	2,103	2,960	3,429
1954	1,589	2,810	3,366	4,311
1955	2,071	3,078	3,987	5,062
1956	2,621	3,723	4,917	5,885
1957	3,304	4,727	6,078	7,349
1958	3,570	5,472	6,685	8,737
1959	4,003	5,823	7,103	9,511
1960	4,588	6,124	7,659	9,640

Tablo (11-1) Yıl Sonu İtiban ile Dolaşımdaki para, Merkez Bankası Kredileri, Banka Mevduatları ve Krediler Milyon TL. Kaynak 17, Sayfa 59

YILLAR	DOLAŞIMDAKİ PARA	MERKEZ BANKASI KREDİLERİ	BANKA MEVDUATLARI	BANKA KREDİLERİ
1961	4,957	1,157	8,243	8,366
1962	5,327	1,824	9,420	10,399
1963	5,803	3,150	10,516	11,984
1964	6,848	4,140	12,010	13,539
1965	7,571	4,665	14,785	16,242
1966	8,593	6,671	19,484	20,401
1967	10,214	8,776	21,023	23,695
1968	10,221	10,168	26,114	27,940
1969	11,264	12,920	30,759	33,714
1970	14,235	14,565	36,246	37,543
1971	17,378	16,273	48,476	43,565
1972	20,460	19,534	62,994	56,717
1973	20,703	28,780	77,939	75,997
1974	26,154	52,592	101,221	97,054
1975	32,309	66,198	144,847	140,311
1976	42,471	110,621	192,059	186,169
1977	62,961	489,699	238,288	232,816
1978	93,829	241,886	296,340	296,104
1979	143,676	382,138	446,188	594,453
1980	217,501	655,183	789,515	966,457
1981	280,600	925,500	1,356,600	1,563,900
1982	411,800	910,500	2,142,400	2,151,000
1983	547,600	1,234,100	2,740,800	2,845,600
1984	735,500	879,400	4,443,500	3,684,200
1985	1,011,400	1,189,600	7,134,100	7,115,000
1986	1,415,100	2,505,800	13,279,000	13,031,000
1987	2,274,700	3,913,600	20,775,000	20,133,000
1988	3,425,000	5,487,100	33,594,000	26,281,000
1989	7,016,000	6,319,000	56,371,000	40,031,000
1990	11,378,000	7,632,000	84,088,000	69,652,000
1991	18,546,000	22,415,000	153,980,000	119,916,000
1992	30,389,000	51,265,000	268,957,000	228,019,000
1993	51,645,000	100,628,000	429,185,000	387,078,000
1994	102,328,000	160,530,000	1,109,461,000	714,497,000
1995	189,465,000	206,126,000	2,239,066,000	1,567,991,000
1996	319,024,000	380,885,000	5,428,049,000	3,640,204,000
1997	610,871,000	346,875,000	10,896,636,000	7,876,735,000
1998	1,057,864,000	9,098,000	19,703,195,000	11,663,252,000
1999	1,887,153,000	10,588,000	40,114,009,000	16,943,478,000
2000	3,196,942,000	501,724,000	56,002,514,000	27,902,757,000
2001	4,801,257,000	750,000,000	103,654,033,000	34,796,973,000

Tablo (11-1) Yıl Sonu İtbarı ile Dolaşımdaki para, Merkez Bankası Kredileri, Banka Mevduatları ve Krediler Milyon TL. Kaynak 17, Sayfa 59

Y I L L A R	DOLAFİİMDAK< PARA/GSMH %	MERKEZ BANKASI KRED<LER< / GSMH %	BANKA MEVDUATLARI / GSMH %	BANKA KRED<LER< GSMH %
1930	10.4	-	8.5	7.9
1935	13.0	18.4	15.6	11.9
1940	18.0	24.1	12.0	11.1
1945	16.2	17.1	10.6	11.3
1950	10.3	11.8	12.6	13.4
1955	10.8	16.1	20.9	26.5
1959	9.2	13.3	16.3	21.8
1960	9.8	13.1	16.4	20.7
1965	9.9	6.1	19.3	21.2
1969	6.1	7.0	17.4	19.0
1970	6.8	7.0	17.4	18.0
1975	4.7	9.6	21.0	20.5
1979	5.0	13.3	15.5	20.7
1980	4.1	12.4	14.9	16.6
1983	3.9	8.8	19.7	20.4
1985	2.9	3.4	20.2	17.6
1990	2.9	1.8	23.7	13.0
1991	2.9	3.4	26.0	13.4
1992	2.8	3.9	26.8	18.3
1993	2.7	4.3	28.6	19.4
1994	2.6	3.8	30.9	16.2
1995	2.4	2.5	32.4	18.2
1996	2.1	2.5	39.2	21.8
1997	2.1	1.2	40.7	26.7
1998	2.0	0.2	37.0	21.1
1999	2.4	0.1	51.2	21.7
2000	3.9	0.4	45.0	22.4
2001	2.6	0.4	57.8	19.4

Tablo (11-2) Parasal Büyüklükler (Yıl Sonu <tibar>yla)

Grafik (11-1)
Parasal Büyüklükler

